

## บทที่ ๓

### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารและวิจัยสนาม โดยมุ่งศึกษาพฤติกรรมความเชื่อของประชาชนเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. รูปแบบการวิจัยมี ๒ แบบ คือวิจัยเอกสารและวิจัยสนาม
๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
๓. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล
๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

#### ๓.๑ ศึกษาเอกสาร

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกเอกสารหรือหนังสือที่บันทึกเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ซึ่งเป็นเอกสารหลักสำหรับการวิจัย จำนวน ๒ เล่ม คือ ฉบับสำนวนของท้าวปางคำ แต่ได้ถูกนำมาเรียบเรียงใหม่โดย มั่น จงเรียน และฉบับสำนวนปรีชา พิณทอง เพื่อความกระจ่างสำหรับการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมาของเอกสารสำคัญทั้ง ๒ เล่ม ดังนี้

##### ๓.๑.๑ สังข์ศิลป์ชัยฉบับสำนวนท้าวปางคำ เรียบเรียงโดย มั่น จงเรียน<sup>๑</sup>

หนังสือที่บันทึกเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับสำนวนท้าวปางคำ แต่ได้ถูกนำมาเรียบเรียงใหม่โดย มั่น จงเรียน เล่มนี้ เป็นฉบับที่ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าเป็นหนังสือที่มีความสมบูรณ์และถูกต้อง ทั้งเนื้อหาและสาระจากต้นฉบับเดิม นั่นคือ มั่น จงเรียน อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ได้นำหนังสือเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับสำนวนของศิลา วีระวงศ์ นักปราชญ์ทางการศึกษาของลาว ซึ่งบันทึกไว้ด้วยภาษาหรืออักษรลาวตลอดทั้งเล่ม มาแปลออกสู่ภาษาหรืออักษรไทย โดยมีส่วนประกอบสำคัญ ดังนี้

๑) แรงบันดาลใจ สามารถศึกษาได้จากคำนำของหนังสือหน้า ๑ ความว่า “เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งก็คือ ปัจจุบันหนังสือผูกใบลานต่างๆ ที่นักปราชญ์โบราณจารไว้ด้วยอักษรตัวธรรมก็

---

<sup>๑</sup> มั่น จงเรียน, สังข์ศิลป์ชัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, มปป.)

ดี หรืออักษรตัวไทยน้อยก็ดี ได้บุบสลายและสูญหายไปมาก ประกอบกับพระเนรมัยใหม่อ่าน อักษรตัวธรรมและอักษรตัวไทยน้อยไม่ออก จึงขาดการเอาใจใส่ดูแล ขึ้นปล่อยไว้จะไม่มีอะไรเหลือ จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เรียบเรียงจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ออกสู่สายตาของท่านทั้งหลายแม้จะมีผู้ จัดพิมพ์ออกจำหน่ายอยู่บ้างแล้ว ก็ล้วนเปลี่ยนอักษรวิธีเป็นภาษาไทยปัจจุบันไปเสียสิ้น ผู้เรียบเรียง ต้องการอนุรักษ์ของเดิมไว้ จึงใช้อักษรไทยแต่คงรูปการสะกดการันต์ของเดิมเอาไว้ ทั้งนี้เพื่อคุณค่า ทางภาษาศาสตร์และการศึกษาค้นคว้าต่อไป”

๒) จำนวนบท ในวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัยประกอบด้วย ๑๕ บท ได้แก่ บทที่ ๑ สม มุตติบั้น บทที่ ๒ ยักษ์กะสันบั้น บทที่ ๓ สุบินบั้น (บั้นพระยาสุรสาธน์) บทที่ ๔ วิบปะวาสะบั้น (บั้นนางสุมนทพาดพาก) บทที่ ๕ บัพพะชาบั้น บทที่ ๖ วิวาหะบั้น บทที่ ๗ ปะติสนทิตบั้น บทที่ ๘ โคจรบั้น บทที่ ๙ อนุยทกัมมบั้น บทที่ ๑๐ มหายทกัมมบั้น บทที่ ๑๑ นาคะยทกัมมบั้น บทที่ ๑๒ มุตตะนังบั้น (บั้นกับคีน) บทที่ ๑๓ กาละบั้น (บั้นสิลปชัยดาบ) บทที่ ๑๔ ถาปะนาบั้น บทที่ ๑๕ นาคะคังบั้น

๓) อภิธานศัพท์ วรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับท้าวปางคำ เรียบเรียงโดย มั่น จงเรียน มีความพิเศษกว่าฉบับอื่น ๆ คือเป็นฉบับที่มีอภิธานศัพท์นี้เอง และเป็นเหตุผลสำคัญของผู้วิจัยที่ คัดเลือกเล่มนี้ เพราะเมื่ออ่านเนื้อหาที่เป็นโคลงวิหขมูลที่เป็นคำศัพท์โบราณหรือคำศัพท์เก่าแล้ว แต่ สามารถสืบค้นความหมายจากอภิธานศัพท์ ก็จะช่วยให้อ่านเนื้อเรื่องเข้าใจได้ตลอดทั้งเรื่อง อภิธาน ศัพท์เริ่มตั้งแต่อักษร ก ถึง ฮ และมีจำนวนคำในอภิธานศัพท์มีทั้งหมด ๓๒๘ คำ

๔) เรื่องย่อ วรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับท้าวปางคำ เรียบเรียงโดย มั่น จงเรียน มี ความต่างจากฉบับอื่น ๆ ได้แก่ มีเรื่องย่อไว้อ่านตั้งแต่เริ่มต้น โดยเขียนเป็นความเรียงด้วยภาษาง่าย ๆ อ่านแล้วสื่อความเข้าใจเรื่องได้ตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง

๕) เสนอแนะเพื่อการศึกษา วรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับท้าวปางคำ เรียบเรียงโดย มั่น จงเรียน มีความพิเศษสุดอีกข้อหนึ่ง คือผู้เรียบเรียงได้มีการเสนอแนะเพื่อการศึกษาหรือการอ่าน ซึ่งแตกต่างจากฉบับอื่น ๆ เป็นอย่างมาก ประเด็นที่ผู้เรียบเรียงเสนอแนะมีอยู่ ๑๒ ประการ ได้แก่

- ๕.๑ ด้านวรรณคดีเปรียบเทียบ
- ๕.๒ ด้านหลักภาษา
- ๕.๓ ด้านจงใจให้เด็กมีความกล้า
- ๕.๔ ด้านสังคมสงเคราะห์
- ๕.๕ ด้านการบ้านการเมือง
- ๕.๖ ด้านการครองเรือน
- ๕.๗ ด้านประชาธิปไตย

## ๕.๘ ด้านการศาสนา

## ๕.๘ ด้านการทหารว่าด้วยการเตรียมกำลังรบ

## ๕.๑๐ ด้านการทูต

## ๕.๑๑ ด้านการเกษตร

## ๕.๑๒ ด้านอื่น ๆ เช่น การดนตรี ขบร้อง ฟ้อนรำ เป็นต้น

## ๖) ลักษณะการเรียบเรียงโครงรูปโคลงฉันท์ลักษณะสมบูรณ์

วรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับท้าวปางคำ เรียบเรียงโดย มั่น จงเรียน มีความพิเศษอีกประการหนึ่งที่เป็นเหตุผลสำคัญให้ผู้วิจัยเลือกเป็นฉบับสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การเรียบเรียงตั้งแต่บทที่ ๑ หรือบั้นที่ ๑ จนถึงบทที่ ๑๕ หรือบั้นที่ ๑๕ ล้วนโครงรูปของโคลงวิหขุมาลีไว้อย่างครบถ้วน

|          |                      |                 |
|----------|----------------------|-----------------|
| ตัวอย่าง | สี่สุพะ มังคะเลิศล้ำ | ลิตทิเดชลีชา    |
|          | นาโถสุค              | ยอดยานไต่แก้ว   |
|          | สวสดีน้อม            | ในทัมมัพุทธะบาท |
|          | คุณยอมยกใส่เกล้า     | ชูลีล่ายอดยาน   |

๗) จบลงที่ยักษ์กุมภกัณฑ์ตาย วรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับสำนวนมั่น จงเรียน จบลงที่ตอนยักษ์กุมภกัณฑ์ถูกสังข์ศิลป์ชัยฆ่าตาย เรียกว่าจบลงแบบ Happy Ending เหมือนกับนิทานทั่ว ๆ ไป

## ๓.๑.๒ สังข์ศิลป์ชัยฉบับสำนวน ปรีชา พินทอง \*

หนังสือที่บันทึกการบอกเล่าวรรณกรรมพื้นถิ่นอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ในลักษณะการอ่านแบบสบาย ๆ ได้แก่ ฉบับสำนวนของ ปรีชา พินทอง ซึ่งมีส่วนสำคัญ ดังนี้

๑) มีหลักการปกครองที่สอดคล้องกับหลักการทางพุทธศาสนา วรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับสำนวนของปรีชา พินทอง เริ่มต้นด้วยคำอนุโมทนาถวายของ พระพิมลธรรม วัดมหาธาตุ ซึ่งสามารถสื่อให้ทราบถึงความสำคัญยิ่งของเรื่องสังข์ศิลป์ชัย โดยพระพิมลธรรมได้กล่าวไว้ความสำคัญไว้ในคำอนุโมทนาถาว่า “ความจริงหนังสือโบราณคดีอีสาน ที่นักปราชญ์โบราณคดีอีสานรจนาขึ้นไว้แต่ละเรื่องนั้น นับว่าเป็นสมบัติอันล้ำค่า ควรที่อนุชนจะพึงเทิดทูลรักษาไว้ให้เป็นสมบัติประจำชาติตลอดกาลนาน โดยเฉพาะเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ซึ่งคุณปรีชา พินท์ทอง พิมพ์ออกเผยแผ่ในครั้งนี้ นับเป็นวรรณคดีชิ้นเอกของภาคอีสาน มีข้อความทั้งเป็นคติเตือนใจไพเราะ ทั้งเป็นวิชา

\* ปรีชา พินทอง, สังข์ศิลป์ชัย, (อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม, ๒๕๒๔).

ความรู้ที่ควรยึดถือเป็นหลักประพฤติปฏิบัติตาม ดังมีข้อความตอนหนึ่งที่ข้าพเจ้าชอบใจ และได้ยึดถือเป็นหลักตลอดมา ความว่า

|                    |                                 |
|--------------------|---------------------------------|
| อันว่า โยธศท้าว    | ทุกทั่วแดนดิน                   |
| ให้ก่อน อ้าภิปราย  | เหมือนฮากของกายพื้น             |
| ฝูงหมู่เสนาหน้า    | ทรงคุณอันประเสริฐ               |
| .....              | .....                           |
| อันนี้ ยถาแท้      | ธรรมเนียมปุนเปรี๊ยะ จริงแท้แล้ว |
| คั่นว่า ฮากบ่หมั้น | ชีพาคันคุ่มตาย แท้แท้แล้ว       |

๒) แร่งบันดาลใจ วรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับสำนวนของปรีชา พินทอง ได้ แร่งบันดาลใจมาจากข้อความที่ปรากฏในคำนำ ความว่า “ในอภิลักขิตสมัยที่เมืองอุบล ตั้งมาแต่ปี พ.ศ.๒๓๒๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๓ ครบ ๒๐๐ ปีพอดี ข้าพเจ้าได้พิมพ์หนังสือสังข์ศิลป์ชัยให้เป็นอนุสรณ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตือนตาเตือนใจลูกหลานชาวเมืองอุบล ให้ระลึกถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมา จะได้สำนึก ว่าเป็นลูกเต้าเหล่าหลานของใคร มาจากไหนและมาเมื่อไร...”

๓) มิกุลโลบายสอนธรรมะของพระพุทธเจ้า จากคำนิยามของ จารุบุตร เรื่องสุวรรณ ที่ ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับสำนวนของปรีชา พินทอง สะท้อนกุลโลบายการ สอนธรรมะหรือการสอดแทรกธรรมะผ่านวรรณกรรมได้อย่างชาญฉลาดของผู้ประพันธ์ ความว่า “บทกวีชาวอีสานมิใช่จะมีแต่ความเสนาะไพเราะ หรือมีความสูงส่งทางอักษรศาสตร์ อันก่อให้เกิด อารมณ์สะท้อนใจ ก่อให้เกิดสุนทรียภาพ เป็นอาหารหรือยาบำรุงจิตใจเท่านั้น แต่เป็นกุลโลบายใน การสอดแทรกหลักธรรมของพระพุทธองค์ หรือหลักแห่งความดีงามของสังคมให้ซึมซาบเข้าถึง ประชาชนทุกชั้นทุกสังคม โดยอาศัยศิลปะในเชิงวรรณคดี นอกจากนั้นยังเปรียบเหมือนคลังแห่ง ภาษาอมตะ หรือคลังมหาสมบัติ เพื่อตรวจสอบ ค้นหา ตักดวง วิเคราะห์ วิจัยเอาแนวความคิดของ บรรพชน ซึ่งได้สั่งสมเอาไว้แต่หนหลัง ไม่ว่าทางรัฐศาสตร์ หรือการเมืองการปกครอง ทาง นิติศาสตร์ นิติธรรม ทางพิชัยสงคราม ทางปรัชญาและสังคม ทางเศรษฐศาสตร์และการประกอบ อาชีพ ตลอดจนวิทยาศาสตร์หรือศิลปศาสตร์แทบทุกสาขา โดยเฉพาะในวรรณคดีเรื่องสังข์ศิลป์ชัย นี้จะมีอยู่อย่างอุดม”

๔) จำนวนตอน ในวรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับสำนวนของปรีชา พินทอง จะ ไม่เรียงเป็นบทแต่ละเรียงเป็นตอน ๆ คำว่า ตอน หมายถึงการขึ้นต้นของเรื่องนั้น ๆ ตอนประณม นิทาน หมายถึงตอนเริ่มเรื่องหรือตอนเริ่มนิทานเรื่องนั้น ๆ ฉบับปรีชา พินทอง มีทั้งหมด ๕๒ ตอน

๕) การประพันธ์ไม่เน้นฉันทลักษณ์ และนิยมใช้ภาษาพื้นถิ่น ความมีเสน่ห์ของ วรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับสำนวนของปรีชา พินทอง ได้แก่ การประพันธ์เรื่องไม่เน้น

รูปแบบโคลงวิหขมาลี หรือไม่เน้นฉันทลักษณ์จนเกินไป ที่พิเศษกว่าฉบับอื่น ๆ เป็นกรณีพิเศษคือ การใช้ภาษาถิ่นซึ่งเป็นภาษาง่าย ๆ เรียบ ๆ อ่านแล้วเข้าใจได้ทันที ไม่นิยมใช้ภาษาบาลีและสันสกฤต

|          |               |                  |
|----------|---------------|------------------|
| ตัวอย่าง | ยังมีนครเสล้า | ชั้นชื้อเป้งจาล  |
|          | นิคมคน        | คั่งเพ็งพอดื้อ   |
|          | เซียงหลวงล้าน | รุงรังล้านย่าน   |
|          | น้ำแผ่ล้อม    | ระวังด้ายชั่วพัน |

๖) มีคำอธิบายศัพท์อยู่ในแต่ละหน้า วรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับสำนวนของ ปรีชา พิณทอง จะมีความเด่นพิเศษกว่าเล่มอื่น ๆ คือจะมีคำอธิบายศัพท์เฉพาะหน้านั้น ๆ คล้ายกับ อภิธานศัพท์นั่นเอง ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ศึกษาได้เป็นอย่างดี

๗) มีตอนยกย่องกษัตริย์พื้นถิ่นชีพ วรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับสำนวนของ ปรีชา พิณทอง จุดมีความแตกต่างจากฉบับอื่น ๆ ที่ชัดเจนคือฉบับสำนวนปรีชา พิณทอง จะมีตอน ยกย่องกษัตริย์พื้นถิ่นชีพมาสู้รบกับสังข์ศิลป์ชัย จนตัวเองถูกฆ่าตายอีกครั้ง จากการสอบถามท่านผู้ได้ ความว่า เนื่องจากเรื่องสังข์ศิลป์ชัยเป็นวรรณกรรมที่มีความสนุกสนานมาก เรียกว่าผู้อ่านหรือผู้เล่า และผู้ฟัง เล่าเมื่อไรและฟังเมื่อไร ไม่รู้จักอึดเมื่อนั้น เมื่อความเป็นอย่างนั้น ปรีชา พิณทอง จึงไม่ยอม ให้อีกยกย่องกษัตริย์ตาย ผู้วิจัยเห็นว่าจุดนี้เองที่เป็นจุดที่มีเสน่ห์ที่สุดของฉบับสำนวนปรีชา พิณทอง

## ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มประชากรที่เป็นประชาชนผู้อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง ขอนแก่น จำนวน ๓๐๐ คน ทั้งในและนอกเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยแยกประเภทตามวัยได้แก่

๓.๒.๑ ผู้สูงอายุทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน ๕๐ รูป/คน เฉลี่ยอายุระหว่าง ๔๐-๘๐ ปี

๓.๒.๒ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ จำนวน ๒๕๐ คน

๓.๒.๓ การได้มา ในการคัดเลือกโรงเรียนและนักเรียนสำหรับการวิจัยครั้งนี้ พิจารณาจาก โรงเรียนที่ได้นำวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัยไปเป็นหลักสูตรเรียนในโรงเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจะช่วยให้ การสัมภาษณ์และการแจกแบบสอบถามมีความง่ายมากขึ้น เพราะจะสามารถรู้ความเข้าใจและความหมายได้เร็วขึ้น ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลโนนชัย บ้านโนนชัย โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง โรงเรียนเทศบาลสามเหลี่ยม และนอกเขตเทศบาลนคร ขอนแก่น ๑ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสาวะถีรังสฤษฎ์ บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัด ขอนแก่น

๓.๒.๔ จำนวน นักเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มประชากรในงานวิจัยครั้งนี้มีจำนวน ๒๕๐ คน

### ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาเอง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยมุ่งไปที่ปราชญ์และชาวบ้านผู้รู้วรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย โดยตั้งประเด็นสำหรับสัมภาษณ์ไว้ ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ ๒ ความรู้ทั่วไปของวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย และตอนที่ ๓ คติความเชื่อเรื่องกรรม ผลของกรรม บุญ บาป นรก และสวรรค์

ตอนที่ ๒ แบบสอบถาม ผู้วิจัยมุ่งไปที่นักเรียนผู้ศึกษาเรียนรู้วรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย มาแล้ว ตามหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสังข์ศิลป์ชัย โดยที่ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นสอบถามไว้ ๒ ขั้นตอน ได้แก่ ตอนที่ ๑ เป็นการสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อกรรม ผลของกรรม บาป บุญ นรก สวรรค์ โดยแบ่งระดับความเชื่อออกเป็น ๔ ระดับ ได้แก่ เชื่อ เชื่อมาก ไม่เชื่อ และไม่เชื่อมาก ตอนที่ ๒ ได้แก่ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับความเชื่อในวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย

ในการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม โดยให้มีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการวิจัย จากนั้นจึงได้นำไปสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม และได้นำไปปรึกษากับที่ปรึกษาโครงการวิจัย ซึ่งที่ปรึกษาโครงการก็ได้ให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี จนทำให้การวิจัยดำเนินไปตามขั้นตอนที่วางไว้ทุกประการ

### ๓.๔ การเก็บข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลใน ๒ ลักษณะ คือ

#### ๓.๔.๑ การสัมภาษณ์

๑) ผู้วิจัยได้เดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยพิจารณาเลือกผู้รู้และเข้าใจในวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย และสัมภาษณ์ตามประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดไว้แล้ว

๒) ผู้วิจัยได้แนะนำความเป็นมาของ KI แต่ละท่านให้ผู้ช่วยวิจัยได้ทราบ

๓) ผู้วิจัยได้มอบหมายให้ผู้ช่วยวิจัยได้มีส่วนร่วมเดินทางออกไปสัมภาษณ์ตาม KI ที่กำหนดไว้แล้ว ซึ่งก่อนออกสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้แนะนำประเด็นคำถามและวิธีการสัมภาษณ์ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

#### ๓.๔.๒ การสอบถาม

๑) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้เดินทางไปแจกแบบสอบถามที่โรงเรียนบ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่นอกเทศบาลนครขอนแก่น

๒) ผู้วิจัยได้มอบหมายให้ผู้ช่วยวิจัยได้มีส่วนร่วมเดินทางออกไปแจกแบบสอบถามในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลโนนชัย บ้านโนนชัย โรงเรียนเทศบาลสามเหลี่ยม โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก โรงเรียนเทศบาลหนองวัด

การสัมภาษณ์และการแจกแบบสอบถาม ผู้วิจัยและคณะได้ดำเนินการตั้งแต่เดือนต้นเดือนมิถุนายน ถึงเดือน สิงหาคม ๒๕๕๒ รวมระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ๓ เดือน ในการเก็บข้อมูลที่มีความยากทั้งการเดินทางและการดำเนินการ ได้แก่ การสัมภาษณ์ เพราะบางครั้งเมื่อนัดหมายกับผู้ให้สัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว แต่เนื่องจากท่านมีภารกิจทางอื่นที่สำคัญกว่า จำเป็นต้องเลื่อนในวันอื่นต่อไป

#### ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากได้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับดังนี้

๓.๕.๑ ตรวจสอบจำนวนแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่แจกไปว่าได้กลับคืนมาจำนวนเท่าไร

๓.๕.๒ แยกเอกสารออกเป็น ๒ ส่วน คือส่วนที่เป็นแบบสัมภาษณ์กับแบบสอบถามออกจากกัน

๓.๕.๓ ในส่วนแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้พิจารณาค้นกรองรายละเอียด ทั้งเนื้อหาและแนวความคิดที่เก็บได้ทั้งหมด ส่วนใดที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นคำถามก็จะตัดออกไป เลือกเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคำถามเท่านั้น แล้วดำเนินการวิเคราะห์ตามความเชื่อเรื่องกรรม ผลของกรรม บุญ บาป นรก และสวรรค์ ตามลำดับ

๓.๕.๔ ในส่วนแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลด้วย SPSS Windows Version 15 (Statistical Package for the Social Sciences) ในการคำนวณสถิติที่ต้องการซึ่งวิธีการทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

๑) ข้อมูลตอนที่ ๑ ในวิจัยนี้ไม่มีข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพราะนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔ – ๖ ก็ต้องเป็นเด็กที่มีอายุระหว่าง ๑๐ – ๑๒ ปีเท่านั้น ไม่มีอาชีพและอื่น ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของข้อมูลทั่วไป

๒) ข้อมูลตอนที่ ๒ เมื่อลงรายละเอียดต่าง ๆ หมดแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. : Standard Deviation) โดยแบ่งเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของคำตอบแต่ละข้อไว้ ๔ ระดับ ได้แก่ เชื่อ เชื่อมาก ไม่เชื่อ และไม่เชื่อมาก

### ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้สถิติสำหรับการวิจัย ดังนี้

๓.๖.๑ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean)

๓.๖.๒ ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)